

Complexnummer: 514812

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Huis te Hemmen

Aantal complexonderdelen

7

Monumentnummers van complexonderdelen

514813, 514814, 514815, 514816, 514817, 514818, 514819

Woonplaats

Hemmen

Gemeente

Overbetuwe

Provincie

Gelderland

Locatie van het hoofdobject

Hemmen, Veldstraat

Complexomschrijving

Omschrijving van het complex

Het complex HISTORISCHE BUITENPLAATS HEMMEN bestaat uit de HUISPLAATS met de ruïne van het voormalige Huis Hemmen (1), de HISTORISCHE PARK EN TUINAANLEG (2) met daarin de HOUTEN TOEGANGSBRUG (3), de STENEN BOOGBRUG MET HEK, genaamd De Zwarte Poort (4) en een MOESTUINMUUR (5). Voorts de HUISPLAATS van het voormalige huis Klein Hemmen (6) met daarbij een 18de-eeuws smeedijzeren TOEGANGSHEK (7).

Over de geschiedenis van het complex is weinig bekend. Het familiearchief is bij de verwoesting van het kasteel in de Tweede Wereldoorlog nagenoeg geheel vernietigd. In oorsprong bevond zich op deze plaats een groot, in oudste aanleg 14de-eeuws kasteel, dat daarna in verschillende fasen is uitgebreid. Dit is bekend van een prent van A. Rademaker. Dit kasteel en ook het latere huis is meer dan vijf eeuwen bewoond geweest door de familie van Lynden. Het was Willem Frans Godard van Lynden die het oude kasteel liet afbreken en in 1757 liet vervangen door een nieuw buiten in Hollandse barokke stijl. Het nieuwe huis bestond uit een dwars voorhuis met smalle hoekpaviljoens. Loodrecht daarachter stond een smaller maar fors bouwdeel. Als architect van dit geheel wordt wel de Arnhemse bouwmeester A. Viervant genoemd. Bij werkzaamheden in 1997/1998 ter consolidatie van de ruïne, kon een vrij nauwkeurige reconstructie van de kelderplattegrond worden gemaakt. Ook werd duidelijk dat het huis in de 18de eeuw nog altijd volledig omgracht was met een dubbele stenen brug ervoor. Aannemelijk is dat met de bouw van het nieuwe huis ook de tuinen zijn verfraaid. Dit moet dan in de voor die tijd gebruikelijke formele stijl zijn gebeurd. De lange, nog steeds bestaande zichtas vanaf het huis op de Veldstraat duidt hier op. In deze tijd werd ook het huis Klein Hemmen gebouwd, gelegen op de westhoek van de Veldstraat met

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

de Boelenhamsestraat. Dit is in de Tweede Wereldoorlog verwoest. Het perceel is thans ingericht als kerkhof. Naar aangenomen wordt, is de parkaanleg in het begin van de 19de eeuw, omstreeks 1820, in landschappelijke stijl gewijzigd. Hierdoor is de oudere aanleg nagenoeg geheel verdwenen. Bij deze vernieuwing werd de zuidelijke gracht voor het huis gedempt. Het huis kreeg een aangepaste ingangspartij en er kwam een gebogen oprijlaan langs een gazon. Het geheel werd verfraaid met enkele vijverpartijen. Aan weerszijden van de Veldstraat werd een wandelbos aangelegd. Wie de ontwerper van deze aanleg is geweest, is onbekend. In 1931 overleed de laatste heer van Hemmen. Het huis werd ondergebracht in de Stichting Het Lijndensche Fonds voor Kerk en Zending en deed dienst als conferentieoord. Ten behoeve hiervan werd het stalgebouw aan de westzijde van het voorplein aangepast en ingericht tot logeergebouw. Tot eind september 1944 bleef deze situatie bestaan. Toen kwam het huis te liggen in de vuurlinies van de oorlogshandelingen in de Betuwe. Er is enkele dagen gevochten om het huis. Een precisiebombardement van de Canadezen maakte hieraan een einde. Het huis werd totaal verwoest. Hoewel er direct na de oorlog voornemens tot herbouw hebben bestaan, werd hiervan uiteindelijk afgezien.

Het park is opengesteld als wandelpark. De voormalige moestuin is in de jaren negentig van de 20ste eeuw opnieuw ingericht, waarbij de moestuinmuur werd gerestaureerd en een bijbehorende schuur is gebouwd. In 1997- 1998 is de volkomen overwoekerde ruïne weer vrijgemaakt en geconsolideerd. De grachten zijn uitgebaggerd. Hierbij aangetroffen bouwresten zijn indien mogelijk museaal opgesteld in de ruïne.

Op de bij de beschrijving behorende kaart is de omgrenzing alsmede de aanduiding van de onderdelen aangegeven. Het wordt aan de noordzijde begrensd door het riviertje de Linge, aan de oostzijde door de Molenstraat. Aan de westzijde ligt de grens bij de Veldstraat. De huizen langs de Molenstraat nrs. 15, 22 en 24 vallen buiten de bescherming. Ten zuiden van het kerngebied strekt zich de zichtas van de Veldstraat uit. Aan weerszijden hiervan bevinden zich parkbossen, waarbij tevens het vrije uitzicht aan de oostzijde van belang is. Aan de westzijde ligt op de hoek met de Boelenhamsestraat de huisplaats van het voormalige Huis Klein Hemmen. Hierna loopt de zichtas verder tot waar de Veldstraat naar het oosten afbuigt.

Waardering

Het complex HISTORISCHE BUITENPLAATS HEMMEN is van algemeen cultuurhistorisch belang:

- wegens zijn ouderdom;
- wegens de belangrijke visuele en historische relatie met het dorp Hemmen;
- wegens de ruïne als centrum van de aanleg en als herinnering aan de Tweede Wereldoorlog.

---

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 514813

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	31 oktober 2005
Kadaster deel/nr	82902/91

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Hemmen	Overbetuwe	Gelderland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Hemmen	Veldstraat

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Valburg	F			565

*Omschrijving***

Omschrijving onderdeel 1: HUISPLAATS MET RUINE.

Ongeveer in het midden van het omgrachte gebied ligt de op zijn beurt eveneens omgrachte huisplaats. De grachten aan noord- oost- en westzijde zijn bij de aanleg van de tuin in landschapsstijl tot bredere vijvers vergraven. De zuidelijke gracht is gedempt. Vanaf het punt van het voormalige bordes valt de verhoogde ligging ten opzicht van de tuinaanleg ervoor op. De ruïne bestaat uit de kelder- of onderverdieping van het huis uit 1757 op vloerniveau met enig opgaand muurwerk. De indeling met middengang en vertrekken aan weerszijden is nog goed zichtbaar. Tevens zichtbaar is de aanzet tot de 18-eeuwse dubbele brug en de wijze waarop deze is aangepast na de demping van de gracht. Toen zijn er aan weerszijden trappen als toegang tot de onderverdieping gemaakt. In de ruïne is een museale opstelling van teruggevonden bouwfragmenten aangebracht. Aangenomen wordt dat zich onder deze ruïne nog restanten van het middeleeuwse kasteel bevinden.

Waardering

De HUISPLAATS MET RUINE behorend tot de historische buitenplaats Hemmen is van algemeen cultuurhistorisch belang:

- wegens de ouderdom, namelijk die van het oorspronkelijke 14-eeuwse kasteel;
- wegens het archeologische belang van de mogelijk nog aanwezige restanten van het kasteel;
- als middelpunt van de parkaanleg;
- als herinnering aan zowel het voormalige 18de-eeuwse Huis Hemmen als aan de Tweede Wereldoorlog.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Kasteel, buitenplaats

Functie

Kasteel

Monumentnummer*: 514814

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	31 oktober 2005
Kadaster deel/nr	82902/74

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Hemmen	Overbetuwe	Gelderland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Hemmen	BY Veldstraat

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Valburg	F			1
Valburg	F			563
Valburg	F			2197
Valburg	F			831
Valburg	F			534
Valburg	F			2204
Valburg	F			230
Valburg	F			535
Valburg	F			565

*Omschrijving***

Omschrijving onderdeel 2: HISTORISCHE PARK- EN TUINAANLEG.

Tot de middeleeuwse aanleg moet de omgrachting van zowel de huisplaats, oorspronkelijk een eiland, als de omgrachting van het grotere kerngebied gerekend worden. Ook de toegang tot dit gebied aan de oostzijde, de zogeheten Zwarte Poort (onderdeel 4), dateert uit de oudste periode. Dit was de directe verbinding naar het dorp en de kerk. Hoe de verdere inrichting van het terrein geweest is, is onbekend. Waarschijnlijk is er na de bouw van het nieuwe Huis Hemmen in 1757 ook een formele tuinaanleg gerealiseerd. Hiervan is weinig terug te vinden. Wel is er een oude boomgroep naast de oostelijke gracht bestaande uit eiken en een tweetal platanen en een zeer oude solitaire plataan (*platanus xacerifolia*), naar aangenomen wordt één van de oudste van Nederland, ten oosten van de oprijlaan. Wellicht heeft zich aan deze zijde een met platanen beplante laan bevonden, waarvan dit de restanten zijn. De Veldstraat, die thans duidelijk als zichtas fungeert ten opzicht van het 18de-eeuwse huis, was bovendien in gebruik als postkoetsroute Wageningen-Nijmegen, waartoe bij de overgang over de Linge tol geheven werd. Zowel de functie, als zichtas, als de aanleg van Klein

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Hemmen aan deze laan duiden op een 18de-eeuwse samenhang. Maar of de aanleg van de Veldstraat en de bouw van het 18de-eeuwse huis tegelijkertijd heeft plaats gevonden, is niet bekend. In het eerste kwart van de 19de eeuw is het park in landschappelijke stijl getransformeerd. In deze vorm is het thans nog goed herkenbaar. Meest opvallende elementen hierin zijn de grote vijverpartijen die ontstaan zijn door het vergraven van de grachten. Een grote vijver voor het huis, de vergraven grachten rondom de huisplaats en een kleinere vijver ten noorden ontstaan door het vergraven van het Lingebed. Bij deze aanleg werd een rondgaande oprijlaan gecreëerd. Een tweede belangrijke laan vormt een rondwandeling langs de noordoostzijde om het aldaar gelegen weiland. Daarnaast zijn er nog enkele ondergeschikte wandelpaden. Het parkbos aan weerszijden van de Veldstraat werd in het tweede kwart van de 19de eeuw aangelegd. Het bestaat goeddeels uit eiken met enkele andere soorten en onderbegroeiing. Hoewel doorsneden door de Veldstraat is een eenheid gecreëerd door de aanleg van één rondgaande laan door beide delen. In het grotere westelijke deel is deze laan recht. In het oostelijke kleinere deel is de laan als slinger uitgevoerd. Ongeveer halverwege is een kleine verhoging in de laan aangebracht, gemarkeerd door drie kastanjabomen. Vanaf hier bestond een uitzicht over het aangrenzende weiland naar het naburige dorp Zetten. Door nieuwbouw en de aanplant van een bos ter maskering hiervan is een deel van het uitzicht te niet gedaan. In het westelijke deel is een tweede laan aangelegd evenwijdig aan de Veldstraat. Deze laan bood zicht op Klein Hemmen. Het kleine perceel tussen het parkbos en het terrein van Klein Hemmen is recent opnieuw beplant.

Waardering

De HISTORISCHE PARK- EN TUINAANLEG behorend tot de historische buitenplaats Hemmen is van algemeen cultuurhistorisch belang:

- als voorbeeld van een landschappelijke aanleg met behoud en inpassing van enkele oudere, middeleeuwse en 18de-eeuwse, elementen;
- wegens de aanwezigheid van de oudere boomgroep met platanen en de solitaire plataan.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Historische aanleg

Monumentnummer*: 514815

Status rijksmonument
Inschrijving register* 31 oktober 2005
Kadaster deel/nr 82902/161

Woonplaats* Hemmen
Gemeente* Overbetuwe
Provincie* Gelderland

Locatiennaam Hemmen
Locatieomschrijving BY Veldstraat

Kadastrale gemeente* Valburg
Sectie* F
Kadastraal object*
Appartement aanduiding
Grondperceel 565

*Omschrijving***

Omschrijving onderdeel 3: HOUTEN TOEGANGSBRUG.

De toegang tot de oprijlaan bestaat uit een houten brug of Nonnenbrug uit 1853 (jaartal aan onderzijde met initialen van de dorpsstimmerman) tussen twee gemetselde bruggenhoofden afgedekt met natuurstenen platen. Op de brug zijn op regelmatige afstand van elkaar betonnen hekpalen geplaatst, onderling met een ketting verbonden.

Waardering

De HOUTEN TOEGANGSBRUG behorend tot de historische buitenplaats Hemmen is van algemeen belang:

- wegens de ouderdom;
- als markering van de toegang tot de buitenplaats.

Hoofdcategorie Kastelen, landhuizen en parken
Subcategorie Tuin, park en plantsoen
Functie Brug(L)

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 514816

Status rijksmonument
Inschrijving register* 31 oktober 2005
Kadaster deel/nr 82902/150

Woonplaats* Hemmen
Gemeente* Overbetuwe
Provincie* Gelderland

Locatiennaam Hemmen
Locatieomschrijving BY Veldstraat

Kadastrale gemeente* Valburg
Sectie* F
Kadastraal object*
Appartement aanduiding
Grondperceel 565

Omschrijving**

Omschrijving onderdeel 4: STENEN TOEGANGSBRUG MET HEK.

Aan de oostzijde van het park bevindt zich vanouds een toegang die bekend staat als de Zwarte Poort. Thans is de uitmonstering hiervan 19de- en 20ste-eeuws in een bescheiden vormgeving. Dit geldt voor de gemetselde boogbrug, de hekpijlers en het hek.

Waardering

De STENEN TOEGANGSBRUG MET HEK behorend tot de historische buitenplaats Hemmen is van belang:

- wegens het type;
- als historische markering van de toegang tot de buitenplaats.

Hoofdcategorie Kastelen, landhuizen en parken
Subcategorie Tuin, park en plantsoen
Functie Brug(L)

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 514817

Status rijksmonument
Inschrijving register* 31 oktober 2005
Kadaster deel/nr 82902/139

Woonplaats* Hemmen
Gemeente* Overbetuwe
Provincie* Gelderland

Locatiennaam Hemmen
Locatieomschrijving BY Veldstraat

Kadastrale gemeente* Valburg
Sectie* F
Kadastraal object*
Appartemen aanduiding
Grondperceel 565

*Omschrijving***

Omschrijving onderdeel 5: MOESTUINMUUR.

Ten zuidwesten van de huisplaats ligt de voormalige moestuin aan vier zijden omgeven door een 19de-eeuwse gemetselde tuinmuur. De muur is op verschillende plaatsen vernieuwd. In de muur bevinden zich aan de noord-, zuid- en oostzijde ingangen, thans afgesloten met nieuwe hekken.

Waardering

De MOESTUINMUUR behorend tot de historische buitenplaats Hemmen is van belang:

- wegens de ouderdom;
- als karakteristiek en functioneel onderdeel van de buitenplaats.

Hoofdcategorie Kastelen, landhuizen en parken
Subcategorie Tuin, park en plantsoen
Functie Tuinmuur

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 514818

Status rijksmonument
Inschrijving register* 31 oktober 2005
Kadaster deel/nr 82902/119

Woonplaats* Hemmen
Gemeente* Overbetuwe
Provincie* Gelderland

Locatiennaam Hemmen
Locatieomschrijving BY Veldstraat

Kadastrale gemeente* Valburg
Sectie* F
Kadastraal object*
Appartement aanduiding
Grondperceel 534

Omschrijving**

Omschrijving onderdeel 6: HUISPLAATS van het voormalige huis Klein Hemmen.

Een rechthoekig perceel aan drie zijden door een gracht omgeven gelegen aan de zichtas van de Veldstraat in de westhoek met de Boelenhamsestraat. Het huis werd gebouwd in de tweede helft van de 18de eeuw als kleine woning hij het grote huis. Dit huis werd vernietigd in 1944. Het perceel is thans in gebruik genomen als kerkhof. Dit wordt afgesloten met een 18-eeuws smeedijzeren hek afkomstig uit de tuin van het grote huis.

Waardering

De HUISPLAATS van het Huis Klein Hemmen behorend tot de historische buitenplaats Hemmen is van cultuurhistorisch belang:

- wegens zijn relatie met het grote huis Hemmen;
- wegens de mogelijke archeologische waarden;
- wegens de markante ligging aan de zichtas die de Veldstraat vormt en de hoek met de Boelenhamsestraat.

Hoofdcategorie Kastelen, landhuizen en parken
Subcategorie Bijgebouwen kastelen enz.
Functie Bijgebouw

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 514819

Status rijksmonument
Inschrijving register* 31 oktober 2005
Kadaster deel/nr 82902/54

Woonplaats* Hemmen
Gemeente* Overbetuwe
Provincie* Gelderland

Locatiennaam Hemmen
Locatieomschrijving BY Veldstraat

Kadastrale gemeente* Valburg
Sectie* F
Kadastraal object*
Appartement aanduiding
Grondperceel 535

Omschrijving**

Omschrijving onderdeel 7: SMEEDIJZEREN HEK.

De toegang tot de huisplaats van het voormalige Huis Klein Hemmen wordt afgesloten door een 18de-eeuws smeedijzeren hek in Lodewijk XV-stijl. Het hek is afkomstig uit de tuinaanleg van het grote huis. Aangenomen wordt dat het bij de moestuin stond opgesteld. Het hek is aangebracht tussen 20ste-eeuwse gemetselde hekpijlers en bestaat uit de twee draaiende vleugels en twee zijstukken.

Waardering

Het smeedijzeren HEK behorend tot de historische buitenplaats Hemmen is van belang:

- wegens de ouderdom;
- wegens zijn decoratieve en functionele waarde.

Hoofdcategorie Kastelen, landhuizen en parken
Subcategorie Tuin, park en plantsoen
Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument